23 ԺԱ. ԱՐԵՎԵԼՔ 6359 — 9 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 1906 — ՇԱԲԱԹ — 6 ՁԻԼԳԱՏԻ 1324 — 22 Décembre 1906 — 23me année № 6359

ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
"ԱՐԵՒԵԼՔ» ՕՐԱԹԵՐԹԻ
Կ. ՊՈԼԻՍ, ԳԱԼԱԹԻԱ.

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐԸ

Կ. ՊՈԼՍՈՅ ՀԱՄԱՐ	80 Գրշ.
ԳԱԼԱԹԷՆԵՐՈՒ ՀԱՄԱՐ	108 »
ՕՏԱՐ ԵՐԿԻՐՆԵՐՈՒ ՀԱՄԱՐ	35 Ֆրք.

ԹԳԼԹԱՑԱՐԻ ԴԱՆԽԵՐԸ ՄԵՐ ՎԱՐՈՒՑ

20 հատ 1 գրուշնոց փուլ
1 մեծ.ի հատուով կ'ընդունուի

10 ՓԱՐԱ

Արեւելք

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ԳՐԱԿԱՆ ԵՒ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ

اره ولك
درعليه ده غلطه : اره ولك غزته سى اداره خانه سى

DIRECTION
DU JOURNAL ARMÉNIEN
"ARÉVELK"
CONSTANTINOPLE - GALATA

10 PARAS

ԽՄԲԱԳՐԱԿԱՆ

ՀԱՅԱԳԷՏ ԲԱՌԻԼ ՖԷԴՊԷՐ

Հայ Եկեղեցւոյ դաւանութեամբ, մատենագրութեամբ և գրաբար լեզուով զարգող կաթոլիկ մեծահռչակ գիտնականներէն մէկն էր Բառիլ Ֆէդպէր, որ վերջերս կնքեց իր մահկանացուն։ Բառիլ Ֆէդպէր այնպիսի համաբաւաւոր համեմատական լեզուաբան հայագէտ մը չէր, ինչպէս Նդբասպուրգի տաղանդաւոր բրօֆէսէօրը՝ Հիւպշման, որուն հայերէն քերականութիւնը նոր դարագլուխ մը բացաւ հայ լեզուի համեմատական ուսումնասիրութեան մէջ։ Ֆէդպէր այնպիսի բազմամեայ և գիտական աստուածաբան մը և մեծահռչակ եկեղեցական պատմիչ մը չէր, ինչպէս քանի մը ամիս առաջ իր մահկանացուն կնքող Կելցէր, որուն բազմաթիւ մեծարժէք գիտական գրութիւնները այլեւայլ գիտութեանց կաճառներու կողմէ մեծապէս գնահատուեցան։ Ֆէդպէր իբր մատենագրագէտ և քննադատ կուսակցութիւնի մը հանճարը չունէր և անոր գլուխ-գործոցներու նման մշտական արժէք ունեցող երկասիրութիւններ չէ հրատարակած։ Ֆէդպէր նոյն իսկ իր պաշտօնակից և կրօնակից կաթոլիկ Ջատագով աստուածաբան Բրօֆ. Վէպէրի նման հրմտալից բայց ձգտումնաւոր եկեղեցական պատմութիւն մը հրատարակած չէ։ Բառիլ Ֆէդպէր վերջապէս Գահիրէի սրամտութիւնն ևս ունեցած չէ։ Ֆէդպէրի հայերէն լեզուի մասին ունեցած հմտութիւնը աւելի համեստ էր, բայց գիտական Ջատագով աստուածաբանը ջանք չխնայեց շարք մը եկեղեցագիտական խնդիրներու մասին իր սեպհական տեսութիւնները ևս յայտնելու. ինքնակոչ և ինքնահաւան հայագէտ մը չէր սակայն Բրօֆ. Ֆէդպէր, որ իր ամբողջ կեանքը գիտութեան նուիրեց և բազմապիսի ու գնահատելի աստուածաբանական երկասիրութիւններ հրատարակեց։ Բառիլ Ֆէդպէր ծնաւ 1850 յուլիս 14ին, Վիւրդէմպէրկի Օպէրստէդինկէն գիւղին մէջ։ Ժողովրդական դպրոցի (Volksschule) ընթացքը աւարտելէ վերջ մտաւ միջնակարգ դասարան դպրոցը՝ Կիմնազիոն, և 1880-88ին աւարտեց զայն Կամնտէն և Իէբինկ քաղաքներուն մէջ։ Այսպէս նախապատրաստուեցաւ Ֆէդպէր համալսարան մտնելու համար, ուր ատուածաբանական և փիլիսոփայական ֆաքիւլդէներուն մէջ կրօն. գիտութիւններով, փիլիսոփայութեամբ և հնդկա-եւրոպական լեզուաբանութեամբ զբաղեցաւ։ Տիւբինկէնի համալսարանին մէջ այն ատեն, հայերէն կ'ուսուցանէր յայտնի գիտնական Ֆոն Հիմբէլ։ Ֆէդպէր չնայելով իր բազմապիսի զբաղումներուն, ժամանակ գտաւ նաեւ Բրօֆ. Ֆոն Հիմբէլի դասախօսութեանց հետեւելու համար։ Բառիլ Ֆէդպէր արդէն իր կեանքի ուսանողական շրջանին մէջ կրօնաբարոյական մխուններ ցուցուց և 1873 օգոստոսին Ռոթէնպուրկի կղերանոցին մէջ, համբաւաւոր եկեղեցական իրաւագէտ Հէֆէլէ եպիսկոպոսին ձեռքով քահանայ ձեռնադրուեցաւ։ Ապա աստուածաբանութեան և փիլիսոփայութեան ուսումնական տարողները ստանալով կարճ ժամանակ մը իր հայրենիքին մէջ պաշտօնավարելէն ետքը Տիւբինկէն հրաւիրուեցաւ հոն դասաւորող Վիրէլմեան աստուածաբանական հասատութեան տեսչութիւնը ստանձնելու համար։ Այս քաղաքէն ճամբորդեց Բարլի և Վենոնիկ, հայերէնի հմտանալու նպատակով։ Ճամբորդութենէ վերադառնալէն ետքը, Վայլէս գիւղին քարոզիչ կարգուեցաւ։ 1890ին Բրօֆ. Ֆոն Հիմբէլ վախճանեցաւ և անոր տեղ Տիւբինկէնի հայագիտարանին ուսուցչապետ անուանուեցաւ Ֆէդպէր։ Փափկակազմ բրօշիւրօքը չկրցաւ գիմանալ ինքնայօժար կամքով ստանձնած պաշտօնին ծանր պարտականութեանց։

Բազմաթիւ գիտական մեծարժէք գործեր հրատարակած է Ֆէդպէր Ս. Գրոց ուսումնասիրութեան և եկեղեցական մատենագրութեան վերաբերեալ։ Արդի աստուածաբանութեան մէջ կարեւոր խնդիր մըն է Մարգարէութեանց, Երգ Երգոցի, Յովսայ գրքին, Սաղմոսներու և այլն տարաշփութիւնը։ Լայպցիկի համալսարանին համաւաւոր բրօֆէսօր Սիվերս, Հալէի համալսարանին աստուածաբան ուսուցչապետ Թոշէդայն և այլ բազմաթիւ գիտնականներ զբաղած են և կը զբաղին եբրայական հին տաղաչափութեամբ։ Տիրող ընդհանուր համոզումն այն է թէ Ս. Գրոց եբրայական ընագրին վերոյիշեալ գիրքերը ինքնայատուկ տաղաչափութեամբ գրուած են։ Եբրայական տաղաչափութիւնը Հայ բանաստեղծներու կողմէ մինչեւ այժմ հիմնովին չէ ուսումնասիրուած, սակայն անոր և ասորական, արաբական ու յունական տողաչափութեան այլ և այլ դարերու մէջ մեր շարականներու վրայ ունեցած ազդեցութիւնը անուրանալի է։ Ֆէդպէր իր գիրքերէն մէկուն մէջ կը զբաղի Յովսայ Գրոց եբրայական ընագրի տաղաչափութեամբ (Հր. ի Ֆրայպուրգ 189՞)։

Յայտնի է որ Ս. Գիրքը կազմող մատեանները այլ և այլ ժամանակներ խմբագրուած են։ Անոնցմէ հնագոյնները հաւանականաբար Հնգամատեանի գիրքերն են, որոնց մասին Ֆէդպէր մարգարէութեանց մէջ հնագոյն վկայութիւնները կը փնտռէ աստուածաբանական հանդէսի մը մէջ հրատարակած մէկ ուսումնասիրութիւնը (Theol. Quartschr. 1899, 1901)։ Ս. Գրոց եբրայական ընագրին մէջ գտնուած Աստուծոյ անունները, Եահվէ, Էլոհիմ, Աստուայ Էայլն, դարեր շարունակ զբաղեցուցած են աստուածաբան և լեզուաբան գիտնականները։ Իր 1885ին հրատարակած մէկ յօդուածը Ֆէդպէր նուիրած է այս խնդրի գրական քննադատական ուսումնասիրութեան։ Այս կարեւոր հարցի լուծման վրայ հիմնած են արդի գիտնական աստուածաբաններ Հնգամատեանի այլ և այլ մասերուն հնութիւնը, որոշելով հոն Եահվիխս, Էլոհիխս, Տէօրիքոնիստս, բրիսքրոֆսխս աղբիւրներ և անոնց ստորաբաժանումները։ Ֆէդպէր գեղեցիկ ընագրական ուսումնասիրութիւն մը ունի նաեւ Մակաբայեցւոց Ս. Գիրքի եբրայական ընագրի մասին, զոր հրատարակած է Աստուածաբանական Բառամատեան հանդէսին մէջ 1883ին։

Բաց ի այս աստուածաբանական հետազօտութիւններէ, Ֆէդպէր ամէնէն աւելի անուն հանեց Հայ եկեղեցական մատենագրութեան վերաբերեալ իր ուսումնասիրութիւններով, որոնցմէ մեծագոյն մասը հայերէնի վերածուեցան շնորհիւ Հ. Յ. Տաշեանի։ Ֆէդպէր Հայ մատենագրութեան վերաբերեալ գործերէն ամէնէն կարեւորագոյնները հետեւեալներն են. Հայոց Պատարագամատոյցի աղօթքներուն ընդարձակ և գեղեցիկ մեկնութիւն մը գրած է առաջին անգամ Խորով եպիսկոպոս, եւ որ մեծ կարեւորութիւն ունի և մեր Պատարագամատոյցի ապագայ մեկնիչներուն աղբիւր եղած է, ինչպէս օրինակ Ներսէս Լամբրոնացւոյ։ Անա այս մօտաւորապէս 1000 տարի հնութիւն ունեցող գիրքը Ֆէդպէր լատիներէնի թարգմանեց 1880ին ի Ֆրայպուրգ, սնոր կցելով նաեւ յառաջաբան մը։ Նոյն թուականին Ֆէդպէր Հայոց շարականներու և եկեղեցական երգերու մասին ուսումնասիրութիւն մը գրեց և թարգմանութիւններ բրաւ առանց գերազանցելու Մկրտիչ Էմինի Շարականի ռուսերէն և Ֆելիքս Նէվի հաղորդութիւններու ֆրանսերէն թարգմանութիւնները։ Ֆէդպէր իր ուսումնասիրութեան մէջ չլուծեց շարականի հեղինակներուն՝ անոր տաղաչափութեան խնդիրները և մեր եկեղեցական երգերը դասական և մատենագրական տեսակէտներով քննադատութեան դատարկ մը չանցուց։

Դ. Դարու նշանաւոր եկեղեցական պատմիչ Եւսեբիոսի եկեղեցական պատմութեան հայերէն թարգմանութիւնը վաղուց հետէ հրատած էր հայագէտ Եւրոպացի գիտնականներու ուշադրութիւնը։ Ֆէդպէր 1881ին քանասիրական քննութեան բովէն անցուց այս թարգմանութիւնը, հետաքրքրական մատենագրական խնդիրներ յարուցանելով։ 1887ին Ֆէդպէր հրատարակեց Դիոնէսիոս Արիսպագացւոյ վասն նշման Մարմնոյ առ Տիտոս գրած անվաւերական թուղթը և ապա Սիբիլլեայց վկայութեան կարեւորութիւնը։ Ամէնէն աւելի շահեկան գրութիւններէն մէկն է Ֆէդպէրի Կորնթացւոց Գ. անվաւերական թուղթին քննութիւնը, զոր Հ. Եղիա գտած էր Ս. Էջմիածնի ձեռագիրներուն մէջ և Լայպցիգ Ճեմարանի ուսուցչապետ Բրօֆ. Գրիւդոր Խալիթեան հրատարակած էր։ Նոյնքան և աւելի շահեկանութիւն ունի մեզ համար Ֆէդպէրի Ներսէս Շնորհալւոյ կրօնական վիպասանութեան և եկեղեցական երգերու մասին գրած ուսումնասիրութիւնը, և Տոլբիքի գրոց և Խիրարի առակներուն յարաբերութիւնները։ Ֆէդպէրի վերջին գործը նուիրուած էր Թադէոս, Բարթուղիմէոս և այլ առաքելոց վերագրուած անվաւերական գործերուն։ Զմոռնանք յիշել որ Բառիլ Ֆէդպէր հմտալից յօդուածներ հրատարակած է նաեւ Վէլտէի և Վէյէրի հրատարակած եկեղեցական բառգրքին մէջ Ս. Ներսէս մեծի, Ներսէս Շնորհալւոյ, Ներսէս Լամբրոնացւոյ և Սահակիանոսի մասին։

Բաւական է՝ երեւայ որ Ֆէդպէրի մահուամբ հայ եկեղեցական մատենագրութեան բազմաբդեղ ուսումնասիրողներէն աստուածաբան գիտնական մը ևս պակսեցաւ և սակայն թիւ հայագէտ կաթոլիկ գիտնականներուն շարքը Շմիդ երեցի վաղահաս մահուընէն ետքը հմուտ գիտնականի մը կորուստով ևս առաւել նուազեցաւ։

ՕՐՈՒԱՆ ՆՇՄԱՐՆԵՐ

"ՀԻՒԱՆԴԱՆՈՑԻՆ ՇԱԲԱԹԸ,,։— ՎԵՐՋԻՆ ՏՊԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ։— ՅԱՌԱՋԻԿԱՅԻՆ ՇԻՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ։— ԱՅՑ ՄԸ ՁԼԱԽՏԱՒՈՐ ԿԿՆԵՐՈՒՆ։— ԿԵԱՆՔԻ ՀԱԿԱԴՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ։

Շաբաթը որ կը վերջանայ՝ կրնանք կոչել «Հիւանդանոցին շաբաթը», քանի որ անցեալ ուրբաթ իրիկուընէ մինչեւ երկուշաբթի առաւօտ, Ս. Պատրիարքը՝ շրջապատուած հոգեւորականներէ՝ ինքզինքը նուիրած էր համակ՝ Ս. Փրկչի նորակոչ եկեղեցիին օծման և Հիւանդանոցի երեք յարկաբաժիններուն բացման,—արարողութիւններ նոյնքան կրօնական ու բարեգործական՝ որքան պատկառելու և եղական, որոնցմով կը հաստատքրքրուէին մեր համայնքին ամէն դասակարգերը և կը զբաղէր բովանդակ հայ մամուլը, ինչպէս մինչեւ այսօր։ Բայց այդ արարողութեանց կարեւորութիւնը չի կայանար միայն այն հանդիսութեանց մէջ որոնք սարքուեցան այս առթիւ, այլ մանաւանդ զանոնք թեւակոխող բարեգործական ոգիին ու ներշնչումներուն մէջ ուր աւագ բաժին մը ունեցաւ Օրմանեան Ս. Պատրիարքը, տարիներէ ի վեր, խրախուսելով, քաջալերելով բարերարները՝ տրամադրութիւն ունեցող հարուստները, ճշդելով անոնց առատաձեռնութեան սահմանը և գլուխ կանգնելով կառուցման գործին իրականացումը, իր ամէն մասնրամասնութեանց մէջ և մտաղուտ հսկողութեամբ։

Կիրակի առաւ., անմբուռ և ցրտագին օդին, ճշմարիտ աքանչացումով մըն էր որ կը դիտէինք ու կ'ուսնդրէինք, նորակոչ Ս. Փրկիչ մասրան մէջ, Ն. Սրբազնութեան որ, իր վերջին հիւանդութենէն նոր ապաքինած և երկու օրէ ի վեր Հիւանդանոցին մէջ արարողութիւններով ծանրաբեռնուած, աշխարհային զարձեալ իջած էր եկեղեցի, և փոքրիկ սիրուն սառնարիւն սպիտակ գեղեցիկ կամարները կը թնդացնէր իր գոռ ձայնով ու պատկառազդու օրհնութիւններով.

Օրհնեսցի՛, օծցի և սրբեսցի կամար սուրբ սեղանոյս...

Հիւսիսայինը, հարաւայինը, արեւելեանը, արեւմտեանը. խորանը, վարագոյրը, անկիւնաքարերը, ամէն մասերը եկեղեցիին։ Պատրիարք Սրբազանը այս հանդիսաւոր արարողութիւնները կը կատարէր առուգութեամբ մը որ բնաւ չէր մասներ յոգնութեան կամ թուլացման որ և է նշան. և բուրվառները կը սրբուէին ու խունկերը կը ծխուէին դէպ ի խորան, հոգեկան տաք մթնոլորտ մը ստեղծելով, դեռ երեք օր առաջ ցուրտ ու անհրապոյր այդ տաճարին մէջ, մինչ հուսատացեալներու բազմութիւնը՝ «լուսաւորեա»ի վառ մոմեր ի ձեռին, ջերմեռանդօրէն կը հետեւէր օրհներգութեանց ու սաղմոսերգութեանց։ Խաչհանդիսաը մանաւանդ, անդրանիկ Խաչհանդիսաը որ կատարուեցաւ նոր օծուած եկեղեցիին մէջ, ուղղակի կը խօսէր սրտերու և հոգիներու, բժշկութիւն հայցելով Երկնաւորէն՝ այն հաստատութեան մօտ իսկ որ սխտամէտներու դարմանման յատկացուած է։

Պատրիարք Սրբազանը՝ մէկ եպիսկոպոսով, երեք վարդապետով ու երկու քահանայով՝ զդալի չբաւ ուրիշ բարձրաստիճան կամ պարզ եկեղեցականի բացակայութիւնը, և պատշաճապէս կատարեց լմնցուց ամէն արարողութիւն։

Յետոյ, սեղանին վրայ — Յակոբեանց յարկաբաժնի սրահին մէջ, — նոյն անխոնջ եկեղեցականն էր որ քանիցս բանախօսեց, նախ պաշտօնական կերպով, հանդիսաւորապէս, ներկաներուն ծանօթացնելու մէջտեղ. յետոյ, դաշն ձայնով, causerie մը ընողի կերպով, հետաքրքիր ունկնդիրներուն պարզելով Հիւանդանոցի կառուցման առաջին պարագաներէն մինչեւ վերջինները, 1834էն մինչեւ 1906, Պէշիկեան Յարութիւն Ամիրայի նախաձեռնարկը ու բարերարութիւնը, և Նարլը-Գարուէն Եէտի-Գուլէ փոխադրուիլը մեր անդրանիկ հիւանդանոցին. հոգեկոյս Ներսէս Պատրիարքի ձեռնարկը՝ բարեգործ հարուստները մղելու համար Հիւանդանոցի նոր շէնքի մը կառուցման, որ իրականացաւ իբր քսան տարի առաջ, իրարու յաջորդող Հոգաբարձութեանց ջանքերն ու արդիւնքները, և ի վերջոյ արդի երեք յարկաբաժիններուն, եկեղեցիին ու զեղարանին կառուցման գործերը, ամէն դրուատիք ընծայելով վերոյշեալ բարերարներուն և դիւրմբռնելի համեստութեամբ մը՝ լռութեամբ անցնելով, բնականապէս, իր բաժինը, բարեգործութեան խրախուսանքի, ներշնչման ու կազմակերպութեան բաժինը զոր Պատրիարքը միայն կրնայ գլուխ հանել, հոգեշունչ քարոզներով, հայրական հրաւէրներով ու օրհնութեան կոնդակներով։ Ու տեղն է յայտարարելու, թէ այս յիշատակելի պարագային մէջ, Օրմանեան Ս. Պատրիարքը՝ նոյնքան իր պերճ ընդունակութիւնները՝ որքան իր ազդեցիկ գրիչով ու մեր գործունէութեամբ աւագ բաժին մը ունեցաւ Հիւանդանոցի վերաշինութեան ու ընդարձակման գործին գլուխ եկլեղուն մէջ, որուն համար ամէն շնորհաւորանքի ու շնորհակալութեան արժանի է, ինչ որ արտայայտուեցաւ ջերմապէս՝ կիրակի օրուան հանդէսին ներկայ գտնուող ծանօթ անձնաւորութեանց կողմէ։

* *

«Հիւանդանոցին շաբաթը» իր ընծայած նորութիւններովը ու պատկառելի արարողութիւններովը միայն չէ՝ սակայն որ արձանագրուելու արժանի է. այլ նաեւ այն դարմանելի թերութիւններովը որոնք կը մնան տակաւին և կը կարօտին խնամածութեան և բարերարութեան։ առանք են երկաթե սրբանոցը, և թոքախտաւորներու ու ջլախտաւորներու բաժինները ու բոնք կը մնան նոյն խղճալի վիճակին մէջ ուր որ էին մինչեւ ցարդ։ Հոգաբարձութիւնը մեղադրելի չէ ասոր համար, քանի որ ինք՝ իր սրամտութեան ներքեւ գտնուող միջոցներով, հնարաւոր անձնուիրութեամբ Ի՛աշխատի՝ 1200ը անցնող պատարագիներու բնակութեան, դարմանման ու մնդեան պէտքերուն, սատրոցներու նուիրատուութեամբ ի հարկէ։ Իսկ թէ նոր և օդաւէտ չէնքեր պէտք են ջլախտաւորներուն ու հիւծախտաւորներուն համար, և Որբանոցն ու արուեստանոցն ալ կը կարօտին նպատակայարմար չէնքերու. ասոր մասին ի՞նչ կրնայ ընել Հոգաբարձութիւնը՝ բարերարներու կոչում ընելէ կամ սպասկէ պատ։ Հանդրուան մը, առժամեայ դադար մը պէտք է անշուշտ, վերջին անգամ ի գլուխ եկած բարեգործական մեծ ձեռնարկէն ետքը, — ինչպէս եղաւ իբր քսան տարի առաջուան հոկայ չինութիւններէն ի վեր, — Հիւանդանոցի ներքոյ գտնուող հիմնական պէտքերու հոգացման ձեռնարկուելու համար. և մաղթելի է որ, այս դադարը չըլլայ այնքան երկարաւոր։

Կիրակի օրը, Յակոբեանց յարկաբաժնին բացման պահուն, Պատրիարքաւոր ետքը ու սեղանէն առաջ, մինչ հրաւիրեալները հիացումով կը շրջէին նոր չէնքին զանազան մասերը, Մարդէն էֆ. Յակոբեան՝ օգտակարի մը հետ իր ունեցած վայրկեանական տեսակցութիւնը մէջ,— interview մը իր կարգին, — սա յատկանշական յայտարարութիւնը կ'ընէր՝ մեղմաղձոտ չեչտով մը որ բնաւ չէր համապատասխաներ իր սովորաբար զուարթ բնաւորութիւնը և այն օրը դէմքին վրայ ճառագայթող հոգեկան հրճուանքին,— «Հայրս կը փափաքէր որ այս չէնքը յաջ. «կացուի մամա՛յն թոքախտաւորներու, «տարին, յայտնուած բաղձանքներուն և «եղած տարպուհներուն վրայ, այլապէս «անօրինուեցաւ ու վերածուեցաւ հիւանդ «կիներու յատուկ յարկաբաժնի մը...»։

Այս յայտնութիւնը, զոր անխորհրդապահութիւն մը չեմ նկատեր բնաւ հրապարակելս, իր բացառիկ նշանակութիւնը ունի, և թերեւս, օրին մէկը, թելադրող ըլլայ անոնց որ ուզեն նոր յարկաբաժին մը կառուցանել, իրենց անձնական ծախքով, Հիւանդանոցի արդի չէնքերուն վրայ, մտածելու թէ անոր կենսական պէտքերէն մէկին ալ թոքախտաւորներու բնակութեան ու դարմանման յատուկ օդաւէտ ու լուսաւոր չէնք մըն է, — տեսակ մը Տաւոսեան դարմանատուն Եէտի Գուլէի բացատրանին վրայ, որուն ցուցամ ու կաղապարիչ կլիման այնքա՞ն կը նմանի Տաւոսի լեռնային կլիմային։

Երկաթե որբանոցն ու մանչերու արհեստանոցն ալ, անշուշտ, հեռաւոր կամ մօտաւոր ապագայի մը մէջ բաղդը պիտի ունենան գտնելու զիրենք վերաշինող բարերարներ։

* *

Չլախտաւորներու յատկացուած բնակարանն ալ քանի մը տող նուիրելու է՝ գործնական մեկնոցը կը նկատեմ որ ապագրել այստեղ ապահովութիւնը զոր կրեցի, կիրակի օրուան հանդէսներէն ետքը, իրկնամուտին, պատիւ ունենալով ընկերանալու խումբ մը Տիկնանց և Տէրոց որոնց կ'առաջնորդէր ազնուաբար՝ Հիւանդանոցի ինամակալուհիներէն Օր. Մարի Միհէնաեան, ընկերանալով Տիկին Մարդէն Յակոբեանի որ փափաք յայտնեց մօտէն տեսնելու այդ խղճալիները,— Չզգաք կիները։ Այցելութիւնը հետաքրքրական էր. հաղորդէր կերպով կը պատասի որ, պերճ դասի պատկանող տիկիններ ու օրիորդներ արտայայտեն այս տեսակ բաղձանք մը, որուն իրականացումը դէմ յանդիման կը դնէ ընկերային դասակարգերու երկու ծայրայեղութիւններ, հարուստը ու առողջը՝ աղքատին ու հիւանդին դէմ, գէթ քանի մը վայրկեանի համար։

Ու կրսկսինք մեր գնացքը, նախ կին հիւանդներու յարկաբաժինէն, ուր սրահներու, խցիկներու մէջ, իրենց մահճակալներուն վրայ ընկողմանած են ամէն տարիքէ կիներ, պառաւներէն մինչեւ երիտասարդներ, իւրաքանչիւրը խեղդուկ հառաչանք մը ունենալով կոկորդին մէջ, և ամէնքն ալ ցաւագին «ա՛խ»եր արձակելով ընդհատաբար։ Հնտանեկան կեանքի ամբողջ պատկերացումը մըն է որ կը պարզուի հոն. առնի տեղի տէր կիներ՝ իրենց առանին մթնոլորտին կարօտալը առչորուն, խախտուններ՝ դիման մաղերով՝ աղօթագիրքը քովերնին, և ծիրելու մօտ եղող աղջիկներ, գուտտա, դողդոջուն աչքերնին սեւեռած դէպի ձեղունը, իրենց վազաչէջ երաշխներուն անձնասուր. ամուսին, զաւակ, նշանած ունեցողներ կան անոնց մէջ, ամէն առաւ. արչալոյսը ողջունելուն՝ ապասելով ապաքինման վայրկեանին ուր պիտի կրնան բռնել իրենց տանը ճամբան, թէև, աւա՛ղ, շատերը անոնցմէ՝ Պալքիլի գերեզմանատան ճամբան է որ կը բռնեն անդիսկացարար։

Բաժանման նրբացքէ մը անցնելով ու ամբապէս փակուած կրկնակ դուռներէ մանելով, որոնք կարծես բան մը ըսել կ'ուզէին մեզի՝ անակնկալ այցելուներուս՝ երբ ճանչցէին իրենց ծնողներուն վրայ, կը մտնենք չլախտաւոր կիներու յարկաբաժինը, ուր գիրուկ, հուժկու կին մը, քաշուառ երեւոյթով, ու բանալիներու արցակ մը կախուած կուրծքէն, կը դիմաւորէ զմեզ՝ ժպտուն ու քաղաքավարի ձեւով մը. ցիմարապահուհին է, օգնական օրիորդի մը հետ։ Մեր փոքրիկ խմբակը կազմող ամէն մէկ անհատը, թէ՝ գեղեցիկ սեռէն ըլլայ թէ՝ տգեղ սեռէն, կանգի ամէն մէկ պարագաներուն մէջ խօսուն ու աչառոյժ, կարկամեցաւ մնաց կարծես այդ վայրկեանին. քայլերնիս առաջ չէր երթար ու չրթունքնիս չէր շարժեր. հարց Օր. Միհէնտիսեան, որ քիչ չաս վարժուած էր այդ մթնոլորտին, իբրեւ խնամակալուհի, կրցաւ երկու բառ արտասանել։

—Կինա՞նք պատիլ։

—Ինչո՞ւ չէ։

Եւ կը սկսինք յառաջանալ, միշտ դանդաղաքայլ, առաջնորդութեամբ ցիմարապահուհին՝ անայլայլ ու համբակ. կամնաւոր ու մանրակրկիտ այցելութեան մը գաղափարէն հրաժարած ենք ինքնաբերաբար. խրախճանքով՝ կանդ կ'առնենք մը խոշոր սենեակի մը դրան առջեւ, ուր քանի չափ կիներ նստած են, հանդարտիկ երեւոյթով մը. մեր երեւումը կը ցնցէ զիրենք. մէկ քանին ոտքի կ'ելլեն, կը յառաջանան, կցկտուր բառեր արտասանելով։ Դիտելու արժանի պարագայ մըն էր որ, հակառակ աչքերնի բոլոր վայելչութեան ու հնչեղական երջանկութեանց հրաժեշտ առած ըլլալնուն, այդ եղկելիները միակ բնաւդ մը պահած էին դեռ իրենց ինքնութենէն... արդուզարդի ճաշակը որ չէր անհետացած իրենց միւս զգացումներուն պէս։ Օ՜հ, ինչ դառն հեղնութիւն է արդուզարդ բառը գործածել ատոնց համար, բայց այս այսպէս է. տպածոյէ պարզ չըլլագլեստներ, հինու

ԱՐԱՐԱՏ ԹԵՐԹԱԿԱՆ 6 ՄԱՅԻՍ 1906

Ի՞նչպէս կրնայ մեր մամուլը ազատ ըլլալ, երբ ամէն մարդ, որ ինքզինքը գրագէտ կը համարի, ամէն ինչ գրելու իրաւունք ունի։ Ին

ԺԱՄԱՆԱԿԱՎՈՐ ԱՌՈՒՍՏԱՅԻՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

ՎԱՂՎԱՂԱՎԱՆ ՀՕՍՔԱՎԻ

ԺԱՄԱՆԱԿԱՎՈՐ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ի ՊԱՏՈՒԱՐ Ս. ԳԱՅԻԱՆԻ

Գինը՝ Տարեկան 5 ռուբլի։ Կիսամեայ 3 ռուբլի։ Եռամսեայ 2 ռուբլի։ Ամսական 80 կոպեկ։

Հասցէ՝ Ղարաբաղ, Շուշի։ Գրասենեակ՝ Գլխաւոր փողոց։ Տպարան՝ Գլխաւոր փողոց։

Տարեկան 12 տպագրութիւն։ Ամսական 1 տպագրութիւն։

Ձեռագրեր չեն տրուիր։ Անանուն յօդուածներ չեն տպուիր։ Ձեռագրեր չեն վերադարձուիր։ Ոչ բաւական վճարուած նամակներ չեն ընդունուիր։

Գրասենեակի ժամերը՝ Առաւօտեան 9-ից մինչեւ 12։ Երեկոյեան 3-ից մինչեւ 6։

ԱՌԱՋՆԱԿԱՆ ԼՐԱՏՎՈՒ ԳԻՆԸ

Ամբողջ էջը 500 դրամ։ Կէս էջը 250 դրամ։ Քառորդ էջը 150 դրամ։ Մէկ տողը 60 դրամ։

Հայտարարութիւնները տպագրւում են հետեւեալ դիրքերով՝

(Տարեվերջ՝ Նոր տարի, Զատիկ, Ս. Յարութիւն, Ս. Խաչ, Վարդավառ, Ս. Աստուածածին, Ս. Գէորգ, Ս. Սարգիս, Ս. Յակոբ, Ս. Գրիգոր, Ս. Ներսէս, Ս. Ստեփանոս, Ս. Գալուստ, Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ, Ս. Ծնունդ, Ս. Գրիգոր Նարեկացի, Ս. Գրիգոր Տաթեւացի, Ս. Գրիգոր Մագիստրոս, Ս. Գրիգոր Խանդզթի, Ս. Գրիգոր Պարոնտէր, Ս. Գրիգոր Տարոնեցի, Ս. Գրիգոր Մեծ, Ս. Գրիգոր Ապարանեցի, Ս. Գրիգոր Նիւսացի, Ս. Գրիգոր Վանականի, Ս. Գրիգոր Գողթնեցի, Ս. Գրիգոր Հայրապետ, Ս. Գրիգոր Գանձակեցի, Ս. Գրիգոր Ստրատիլատ, Ս. Գրիգոր Գրագրողի, Ս. Գրիգոր Ոստան, Ս. Գրիգոր Ոստնեցի, Ս. Գրիգոր Ստորնաբերեցի, Ս. Գրիգոր Ստորնաբերեցի, Ս. Գրիգոր Ստորնաբեր

ԱՐԱՐԱՏ

ԱՄՍԱԳԻՐ ԳՐԱԿԱՆ ԵՎ ԳԻՏԱԿԱՆ ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹՅԱՆ

Գրական Գրագ.

Հրատարակվում է Ամսագրի Խմբագրության կողմից։

Գրական Գրագ.

Գրական Գրագ.

Գրական Գրագ.